

Nr 244.

Av herr **Ohlin m. fl.**, om ökat anslag till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri m. m.

Frågan om hantverkets och småindustriens produktions- och avsättningsförhållanden har i vårt land ägnats en relativt liten uppmärksamhet. Det har varit en icke ovanlig missuppfattning, att dessa näringsgrenar hålla på att förlora i betydelse jämfört med den segerrikt framträngande storindustrin. Under de senaste årtiondena har emellertid den procentuella andel av befolkningen, som sysselsättes inom hantverk och småindustri, icke visat någon relativ tillbakagång, utan den torde snarare vara stadd i stigande. Enligt 1931 års företagsräkning förekommo inom »hantverk och industri, även i kombination med annan näring» ej mindre än 97 000 företag med upp till 10 anställda. Dessa företag sysselsatte 224 000 arbetare och hade en omsättning på ca 1 650 milj. kr. per år. Med hänsyn till att åtskilliga företag med mer än tio anställda få räknas till gruppen hantverk och småindustri, torde man kunna säga att mer än 100 000 företag med i runt tal en kvarts miljon anställda tillhör denna del av näringslivet. Deras omsättning torde numera, sedan priserna väsentligt stigit, vida överstiga 2 000 milj. kr. Vid dessa uppskattningar har ingen hänsyn tagits till den under 1930-talet sannolikt skeende kvantitativa expansionen inom ifrågavarande slag av företag.

En riktig förståelse av »småföretagsamhetens» betydelse får man emellertid ej genom att blott beakta dess stora omfattning. Även en annan sak bör uppmärksammas. »Såsom en bred och fast grundval för den fria företagsamheten äro hantverket och småindustrin av största värde för näringslivet. Icke minst betydelsefull är den vida front de hålla öppen för personer ur alla befolknings-skikt att frigöra sig ur osjälvständiga arbetsförhållanden till självständiga insatser i näringsliv och samhälle. I växande utsträckning erbjuda i vår tid andra arbetsuppgifter inom samhället än näringslivets företagsamhet konkurrens om de goda företagarbegåvningarna. — — — Det ligger en fara i denna utveckling, som framhäver byråkratien som vädjobana och vänder uppmärksamheten från företagsamheten som produktionsfaktor. Personligt initiativ och handlingsfrihet inom överskådliga verksamhetsfält komma alltid att tillhöra de viktigaste betingelserna för näringslivets framsteg. Hantverket och småindustrin erbjuda avsevärda möjligheter att tillvarataga dem. Detta kan dock i sin tur endast ske under goda förutsättningar för dugliga företagare att göra sig gäl-

lande, d. v. s. främst fri konkurrens, tillgång på kapital i ändamålsenliga former och en icke konserverande närings- och socialpolitik. En ytterligare förutsättning för den initiativrikedom på bredden, som skall kunna bilda bas för nya självständiga produktionsinsatser inom hantverk och småindustri, måste i framtiden i högre grad än tidigare bli teknisk och ekonomisk skolning.» Citatet är hämtat ur ett i följande utkommet arbete »Småindustri och hantverk i Sverige» av Axel Iveroth. Riktigheten av den där uttryckta uppfattningen synes oss vara obestriddlig.

Förståelsen för dessa synpunkter är utan tvivel växande såväl inom berörda näringsgrenar som hos de offentliga myndigheterna. Statens hantverksinstitut utbygges alltmera och erhåller vidgade arbetsuppgifter. De statliga anslagen till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri ha under senare år undergått en ansevärd ökning. De utgjorde under sista förkrigsåret 30 000 kr. och föreslås under nästkommande budgetår utgå med 85 000 kr. Därigenom har såväl Sveriges hantverks- och småindustriorganisation som de inom sju län arbetande företagarföreningarna fått ökade möjligheter att stödja ifrågakommande näringsidkare samt sprida ekonomiska och tekniska kunskaper. Genom den för ett par år sedan inrättade fonden för hantverks- och småindustrikredit har också möjligheten att finansiera företagsamhet av denna art ökat.

Organisationernas verksamhet för spridande av ekonomiska och tekniska kunskaper bland småföretagare och deras medverkan vid rationalisering av driften och vägledning rörande avsättningsförhållanden o. d. hämmas emellertid allt fortfarande genom otillräckliga ekonomiska resurser. Genom ett ökat antal konsulenter skulle den kunna utvidgas och den av hantverksinstitutet bedrivna verksamheten på ett lämpligt sätt kompletteras. Icke minst tänka vi därvid på önskvärdheten av att den rena småindustrien kunde mot låg ersättning erhålla hjälp med sina rationaliseringsproblem på samma sätt som större industriföretag under det senaste årtiondet anlitat utomstående rationaliseringsexperter. Inom småföretagen äro möjligheterna att utan dylik medverkan lösa dessa problem ofta mindre än de äro i stora företag med deras talrika ingenjörer och andra specialister. Hur en dylik verksamhet skall utformas, bör det ankomma på organisationerna själva att bestämma. Det är emellertid motiverat, att staten bidrager till kostnaderna. De summor som här ifrågakomma äro i alla fall små jämfört med dem som staten av liknande skäl med rätta använder till främjande av motsvarande arbete inom andra områden, exempelvis inom jordbruket.

Till kommerskollegium ha inkommit ansökningar från fyra företagarföreningar om ett med sammanlagt 10 450 kr. höjt anslag. Kommerskollegium har emellertid — sannolikt med hänsyn till det statsfinansiella läget — icke förordnat någon höjning av det totala anslagsbeloppet utöver den summa som innevarande år står till förfogande, inkl. en reservation å 3 000 kr. Att ett behov

av ökade anslag finnes vitsordas emellertid. Med hänsyn härtill vilja vi föreslå, att anslagen till dessa företagarföreningar höjas med 10 000 kr.

Sveriges hantverks- och småindustriorganisation åtnjuter f. n. ett årligt anslag på 25 000 kr. och utövar med dess hjälp en mycket nyttig verksamhet. Det är i hög grad på denna organisation det beror, om ovan berörda tendenser till bättre teknisk och ekonomisk skolning skola vinna i styrka. Under sådana omständigheter vilja vi föreslå en höjning av det till denna organisation utgående anslaget med 10 000 kr. för att möjliggöra en utvidgad studie- och konsulentverksamhet.

De svårigheter, som det svenska näringslivet får att möta när kriget är slut och en omställning till fredsförhållanden skall äga rum, komma säkerligen att framträda även för hantverk och småindustri, särskilt för vissa näringsidkare inom denna grupp. Det är därför av behovet påkallat, att staten vid planeringen av den ekonomiska politik, som är avsedd att lindra övergångstidens besvärligheter, till fullo beaktar småföretagarnas särskilda problem. För industrien i allmänhet äga dylika utredningar rum i samverkan med industriförbundets utredningsinstitut. Vad jordbruket beträffar, håller 1942 års jordbrukskommitté på med hithörande spörsmål. Det synes vara fara värt, att de mindre företagens inom industri och hantverk omställningsproblem icke bliva lika ingående utredda.

Den mindre industriens företag ha under senare år till icke ringa del haft arbete med statliga beställningar, vilka kunna förmodas snart avtaga och delvis helt bortfalla. Dessa beställningar ha i viss mån ersatt en tidigare produktion för export. När kriget är slut, komma exportmöjligheter för småföretagen icke utan särskilda åtgärder och troligen ej omedelbart att stå till buds. Avsättningssvårigheter kunna således uppkomma. Härtill kommer att den maskinella utrustningen i åtskilliga fall är försliten och icke kunnat ersättas under kriget. Detta kan ge anledning till tillfälligt stora behov av kredit, vilka behov måhända icke kunna tillfredsställas genom nuvarande lånefonder. — Svårigheter av annan art ha framkallats och torde framgent göra sig gällande på grund av beredskapsinkallelsernas för mindre självständiga företagare ofta särskilt störande verkningar. De statliga näringsbidragen till ersättare ha ej alltid kunnat utnyttjas, då lämpliga ersättare i många fall ej funnits att tillgå.

Det finns anledning till en ingående och omsorgsfull prövning av frågan, vad från samhällets sida kan göras för att minska dessa och liknande svårigheter. Särskild uppmärksamhet bör bl. a. ägnas ett återställande av den mindre industriens exportmöjligheter.

Vi vilja till sist betona, att samtliga här föreslagna eller ifrågasatta åtgärder böra erhålla karaktären hjälp till självhjälp, så att de icke hota att försvaga den anda av oberoende och självständighet, som sedan länge utmärkt företagarna inom handel och småindustri och som utgör ett omistligt värde i svenskt närings- och samhällsliv.

Med hänvisning till det ovan anförda få vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte

dels höja anslaget till upplysnings- och organisationsverksamhet i fråga om hantverk och småindustri till 105 000 kr.,

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt det organ, som får till uppgift att förbereda den ekonomiska och sociala efterkrigspolitiken, att utreda hantverkets och småindustriens omställnings- och anpassningsproblem.

Stockholm den 22 januari 1944.

Bertil Ohlin.

P. J. Näslund.

E. A. Lindblom.
